

TALABALARDA MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANGANLIK DARAJASINI XALQARO DASTURLAR ASOSIDA TASHXISLASHNING PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA TADQIQI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20738527>

Fakhriev Akbar Asadovich

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarda madaniyatlararo muloqot kompetensiyasining rivojlanganlik darajasini xalqaro ta'lim dasturlari asosida tashxislashning pedagogik muammo sifatidagi ahamiyati tahlil qilingan. Zamonaviy ta'limning internatsionallasuvi, akademik mobillikning kengayishi va global mehnat bozorining talablaridan kelib chiqib, talabalarining madaniyatlararo kompetensiyalarini baholashning nazariy-metodologik asoslari yoritilgan. OECD Global Competence Framework, ICCS va Erasmus+ dasturlari doirasidagi diagnostik yondashuvlar tahlil qilinib, ularning afzalliklari hamda mavjud muammolari aniqlangan. Shuningdek, xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimi sharoitiga moslashtirish zarurati asoslab berilgan hamda madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini baholashning integrativ modelini ishlab chiqish bo'yicha tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi, tashxislash, xalqaro dasturlar, global kompetensiya, pedagogik diagnostika, akademik mobillik, refleksiv yondashuv, kommunikativ kompetensiya, oliy ta'lim, talaba.

ДИАГНОСТИКА УРОВНЯ СФОРМИРОВАННОСТИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ПРОГРАММ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Фахриев Акбар Асадович

Аннотация: В статье рассматривается проблема диагностики уровня сформированности межкультурной коммуникативной компетентности студентов на основе международных образовательных программ. Раскрываются теоретико-методологические основы оценки межкультурной компетентности в условиях интернационализации образования и академической мобильности. Анализируются диагностические подходы, используемые в рамках программ OECD Global Competence, ICCS и Erasmus+, определяются их преимущества и ограничения. Обосновывается необходимость адаптации международного опыта к национальной системе образования и разработки интегративной модели оценки межкультурной коммуникативной компетентности студентов.

Ключевые слова: межкультурная коммуникативная компетентность, диагностика, международные программы, глобальная компетентность,

DIAGNOSING THE LEVEL OF STUDENTS' INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE THROUGH INTERNATIONAL PROGRAMMES AS A PEDAGOGICAL ISSUE

Fakhriev Akbar Asadovich

Annotation: *This article examines the pedagogical issue of diagnosing the level of students' intercultural communicative competence through international educational programmes. The theoretical and methodological foundations of assessing intercultural competence in the context of educational internationalization and academic mobility are discussed. Diagnostic approaches implemented within OECD Global Competence Framework, ICCS, and Erasmus+ programmes are analysed, highlighting their strengths and limitations. The study substantiates the necessity of adapting international assessment practices to national educational contexts and proposes recommendations for developing an integrative model for evaluating students' intercultural communicative competence.*

Keywords: *intercultural communicative competence, assessment, international programmes, global competence, pedagogical diagnostics, academic mobility, reflective approach, communicative competence, higher education, students.*

KIRISH

Ta'lim tizimining globallasuvi, xalqaro hamkorlikning rivojlanishi hamda akademik mobillikning kengayishi natijasida madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi zamonaviy mutaxassisning muhim kasbiy sifatlaridan biriga aylandi. Oliy ta'lim muassasalari oldida nafaqat talabalarda kasbiy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish, balki ularni turli madaniy muhitlarda samarali faoliyat yuritishga tayyorlash vazifasi ham turibdi.

Shu nuqtai nazardan, talabalarda madaniyatlararo muloqot kompetensiyasining rivojlanganlik darajasini aniqlash va baholash dolzarb pedagogik muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Mazkur muammo ayniqsa xalqaro ta'lim dasturlarida alohida e'tibor markazida bo'lib, madaniyatlararo kompetensiyani tashxislashning ilmiy asoslangan mexanizmlarini ishlab chiqishni talab etadi.

Madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini baholashning nazariy asoslari

Ilmiy adabiyotlarda madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi shaxsning turli madaniyat vakillari bilan samarali va moslashuvchan muloqot olib borish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Ushbu kompetensiya kognitiv, aksiologik, emotsional va xulq-atvor komponentlarining integratsiyasi asosida shakllanadi.

Madaniyatlararo kompetensiyani tashxislash jarayonida quyidagi mezonlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- madaniyatlar haqidagi bilimlar darajasi;
- tolerantlik va bag'rikenglik ko'rsatkichlari;

- kommunikativ moslashuvchanlik;
- stereotiplardan xoli fikrlash;
- refleksiv qobiliyat;
- amaliy muloqot ko'nikmalari.

Xalqaro dasturlarda madaniyatlararo kompetensiyani tashxislash tajribasi

OECD Global Competence Framework

OECD tomonidan ishlab chiqilgan Global Competence modeli xalqaro miqyosda eng keng qo'llanilayotgan baholash tizimlaridan biridir. Mazkur modelga ko'ra, global kompetent shaxs quyidagi qobiliyatlarga ega bo'lishi lozim:

- mahalliy va global muammolarni tahlil qilish;
- turli madaniy nuqtai nazarlarni tushunish;
- samarali va hurmatga asoslangan muloqotni amalga oshirish;
- barqaror rivojlanish maqsadlari yo'lida mas'uliyatli harakat qilish.

Ushbu model doirasida kognitiv hamda ijtimoiy-emotsional ko'rsatkichlarning o'zaro uyg'unligi baholanadi.

ICCS dasturi tajribasi

Xalqaro fuqarolik ta'limini baholash dasturlarida madaniyatlararo kompetensiyalar fuqarolik mas'uliyati bilan bog'liq holda o'rganiladi. Diagnostika jarayonida quyidagilar aniqlanadi:

- madaniy xilma-xillikka munosabat;
- ijtimoiy hamkorlikka tayyorlik;
- bag'rikenglik darajasi;
- fuqarolik faolligi.

Mazkur dasturlar madaniyatlararo kompetensiyaning aksiologik komponentlarini aniqlash imkonini beradi.

Erasmus+ dasturi doirasidagi baholash

Erasmus+ dasturi talabalar mobilligi natijalarini baholashda madaniyatlararo moslashuv va xalqaro hamkorlik ko'nikmalariga alohida e'tibor qaratadi.

Baholash mezonlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- kommunikativ moslashuvchanlik;
- madaniy refleksiya;
- xalqaro jamoalarda ishlash ko'nikmalari;
- xorijiy muhitga adaptatsiyalashuv darajasi.

Tadqiqotlar xalqaro almashinuv dasturlarida ishtirok etgan talabalarda madaniyatlararo kompetensiyaning rivojlanish sur'ati yuqoriroq ekanligini ko'rsatmoqda.

Madaniyatlararo kompetensiyani tashxislashning pedagogik yondashuvlari

Xalqaro tajribalar tahlili asosida uchta asosiy yondashuv ajratib ko'rsatiladi.

Kognitiv yondashuv

Mazkur yondashuv talabaning turli madaniyatlar, qadriyatlar va kommunikativ me'yorlar haqidagi bilimlarini aniqlashga qaratilgan.

Xulq-atvor yondashuvi

Talabalarning real yoki modellashirilgan kommunikativ vaziyatlardagi faoliyati kuzatilib, ularning muloqot strategiyalari tahlil qilinadi.

Refleksiv yondashuv

Talabani o'z tajribasini tahlil qilish, stereotiplarni anglash va madaniyatlarda muloqot natijalarini baholash qobiliyati o'rganiladi.

Mavjud pedagogik muammolar

Tahlillar madaniyatlarda muloqot kompetensiyasini tashxislashda quyidagi muammolar mavjudligini ko'rsatdi:

- kompetensiyaning murakkab integrativ tuzilishi;
- universal diagnostik mezonlarning yetishmasligi;
- madaniy kontekstlarning xilma-xilligi;
- baholash vositalarining amaliy faoliyatni to'liq aks ettirmasligi;
- milliy ta'lim tizimlariga moslashtirilgan metodikalarning kamligi.

Mazkur muammolarni hal etish pedagogik diagnostika tizimini takomillashtirishni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, talabalarda madaniyatlarda muloqot kompetensiyasining rivojlanganlik darajasini tashxislash zamonaviy oliy ta'limning muhim pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi. OECD, ICCS va Erasmus+ kabi xalqaro dasturlar mazkur kompetensiyani baholashning samarali mexanizmlarini taklif etadi.

Biroq xalqaro tajribalarni bevosita qo'llash emas, balki ularni milliy ta'lim tizimining ijtimoiy-madaniy xususiyatlari, talabalarning yosh va kasbiy tayyorgarligi hamda oliy ta'lim maqsadlariga moslashtirish muhim ahamiyatga ega. Shu bois xalqaro tajriba va milliy qadriyatlar uyg'unligiga asoslangan integrativ diagnostik modelni ishlab chiqish dolzarb pedagogik vazifa sifatida namoyon bo'lmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. OECD. Preparing Our Youth for an Inclusive and Sustainable World: The OECD PISA Global Competence Framework. Paris: OECD Publishing, 2018.
2. Deardorff D.K. The SAGE Handbook of Intercultural Competence. Thousand Oaks: Sage Publications, 2009.
3. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters, 1997.
4. Council of Europe. Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Strasbourg, 2018.
5. IEA. International Civic and Citizenship Education Study Assessment Framework. Amsterdam, 2023.
6. European Commission. Erasmus+ Programme Guide. Brussels, 2024.
7. Fantini A.E. Exploring and Assessing Intercultural Competence. Federation of the Experiment in International Living, 2009.
8. Bennett M.J. Basic Concepts of Intercultural Communication. Boston: Intercultural Press, 2013.

9. Sercu L. Foreign Language Teachers and Intercultural Competence. Clevedon: Multilingual Matters, 2005.

10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining oliy ta’limni rivojlantirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirishga oid normativ-huquqiy hujjatlari.